

Faktaspørsmål:

1. Et stevnefall var når en person som ble stevnet ikke møtte opp til avtalt sted og tid. Dette var, i følge loven, ikke lov og dermed førte det til bøter.
2. Et målstevne, eller bare et stevne, var når det var tingmøte utenfor tinget. Det kunne det gjerne være i saker da det var mer hensiktsmessig å flytte tinget ut i fra tingstua da bevismateriale eller andre forhold belyste saken best på utsiden. Et typisk eksempel her kan være grensetvister.
3. I tillitspersonenes hierarki var bondelensmannen nederst, over seg hadde han Fogden. Fogden utpekte bondelensmenn og hadde også delegering av oppgaver til bondelensmannen som en av sine oppgaver.
4. Som jeg skrev i oppgaven over var Fogden den andre i tillitspersonenes hierarki. Han delegerte oppgaver som han fikk i fra lensherren, som også utpekte Fogden i en periode, videre nedover i hierarkiet til bondelensmannen. I tillegg var han den administrative ansvarlige for bygdetinget, her er det viktig å legge til at han ikke hadde domsmyndighet. Men han hadde politi og påtalemyndighet. Fogden hadde også fått i oppgave fra lensherren å kreve inn skatter, i noen tilfeller delegerte han dette videre mens andre beholdt ham det selv.
5. Herredagen fungerte som den høyeste rettsinstitusjonen i Norge, her var det lagmenn, stattholder og adelen som dømte. I noen tilfeller var til og med kongen til stede. Derfor hadde dette også en funksjon som rådgivingsarena for kongen. Her ble det vedtatt flere recesser, forordninger og kongebrev.
6. Rettsvesenreformen i 1590 gikk ut på at de fikk en stadfesting av det rettslige hierarkiet. Nå ble bygdetinget nederst etterfulgt av lagtinget og herredagen. Sakene skulle da, i utgangspunktet, først til behandling i det lokale rettsområdet (f.eks. et skipreide eller tingsted) før det evt. kunne ankes videre oppover i til det neste rettslige nivået som var lagtinget og evt hele veien opp til herredagen.
7. Et sakefall er det vi i dag kaller for en bot. De som skrev sakefallslistene var enten sorenskriveren hvis saken kom opp for tinget, men man kunne også gjøre det man kaller for soning. Da gjorde man opp direkte med fogden og da skrev han inn i regnskapet at boten (sakefallet) var betalt.
8. Signeri var det vi kan kalle for hvit magi, eller god trolldom. Her er det ikke fokus på å gjøre skade slik det er i diabolisme og maleficium (forgjøring). Signeri kan være f.eks. helbredelse eller at man hjalp noen å finne tapte gjenstander. Det ble gjerne brukt bønnesetninger og ritualer under signeriprosessen og dette falt ikke i god jord hos de geistlige og kirka generelt. Så fram til 1617 var det også dødsstraff for signeri, men med Christian IVs forordning av 1617 ble signeristraffen redusert til landsforvisning.

9. Alle kilder kan brukes som levninger. Det at kilden er en levning sier kun noe om hvordan tilstanden var i tiden når kilden ble opprettet, mens det at kilden kan brukes som beretning krever at kilden må være deskriptiv/beskrivende.

Begreper:

10. Heimerett er ofte det ordet man bruker når man skal beskrive de regler og normer som hadde oppstått i alle lokalsamfunnene rundt omkring i Norge. Heimeretten kunne noen ganger motsi norsk lov vedtatt av kongen, men i lokalsamfunnene var ofte Heimretten det gjeldene. Og det kunne by på konflikter dersom det ble et motsetningsforhold mellom nye lover og regler og hva som var sedvane i de forskjellige bygdene rundt omkring. Heimretten kan vel kanskje beskrives som den lokale kulturen i hvert lille, isolerte samfunn?

11. Når man snakker om riksrådskonstitusjonalisme mener man forholdet mellom konge og riksråd og måten de styrte sammen. De hadde et avhenighetsforhold. Kongen var avhengig av riksrådets støtte og riksrådet måtte ha støtte fra kongen. De valgte også hverandre. Dvs. kongen hadde en naturlig etterfølger ved den arvelige tradisjonen, men pr.def. så måtte han velges. Dette valget ble håndfestet gjennom en avtale og denne avtalen er det nærmeste vi kommer en grunnlov eller en konstitusjon i samtiden. Derav navnet riksrådskonstitusjonalisme.

12. Norbert Elias hadde en teori om at mennesket ble mer sivilisert på 1600-tallet. Dvs. de ble mer lovlydige og kunne fungere bedre sammen i samfunnet. Før 1600 var hverdagen preget av mye vold og drap (spesielt for Norge/Norden) eller tyverier (Storbritannia). Norbert Elias mener mennesket gikk gjennom en sivilisasjonsprosess som gjorde de mer opplyste og moralske i forhold til hva som var rett og galt. Mennesket ble sivilert.

Kortsvarsoppgaver:

13. Vold og drap preget indre bygder spesielt i Agder (Setesdal) og Telemark. Dette kan skyldes forskjellige årsaker. En årsak kan være at det var mer akseptabelt her i de indre bygdene å løse en tvist med voldelig utfall. Heimretten, som jeg skrev om tidligere, stod jo sterkt i indre bygder også på Sørlandet. Et annet argument er jo at de voldelige hendelsene gjerne oppstod i forbindelse med festlige lag og spesielt der alkohol var innblandet. Bøndene i Agder var tradisjonelt sett veldig glade i å drikke øl (det var sjeldent noe annet). De ble ofte "fuktige" fester både til bryllup, barnedåp og det var nok ikke noe i veien for å arrangere fester i løpet av årets høytider. I dag som den gang påvirker alkoholen mennesket ofte i negativ forstand og det er også i dag en faktor når vi skal diskutere voldshendelser. Et annet argument kan være at i indre Agder så tok det lengre tid å siviliseres, om jeg skal bruke Norbert Elias' teori. Disse bygdene var isolerte og hadde liten kontakt med kystbyene som var mer urbaniserte og ja, kanskje også siviliserte. Denne kontakten med kysten ble riktignok en økende utover århundret. Det at bygdene var isolert medførte at de hadde en litt annen mentalitet, og mentaliteten kan kanskje sammenlignes med vikingmentaliteten som gjerne ofte forbindes med vold og brutalitet. I indre Agder kan det ha vært litt slik enda på 1500-1600-tallet at vold og drap det gav sosial status. At det nærmest var et krav til et mann å ha flere slosskamper og kanskje et drap på samvittigheten. Mentaliteten er noe av det som tar lengst tid å endre, i følge den franske historikeren Braudel og det kan også være med på å forklare hvorfor indre bygder i Agder "hang litt etter i tiden". Æreskrenkelser var også noe som kunne ende i vold, for på denne tiden var det sett på som noe mye mer alvorlig enn det det er nå. Da spesielt hvis du krenket ætta. I datidens samfunn hadde ætta en spesiell posisjon og det var ofte verdt å sloss for ættas ære. Når det kommer til avstraffelse av drapsmenn var det litt avhengig av hvor ille og brutalt den kriminelle handlingen var blitt gjort. Men som regel ble de halshugget og da med sverd. Selv om dette var noe som ble sett på som en hederlig henrettelse i resten av landet og var i utgangspunktet forbeholdt adlige.

14. Lagrettemenene var de som var dommere på bygdetinget. Lagrettemennene var bønder i lokalsamfunnet som hadde fått dette vervet og sverget ed til det. Lagrettemenne kunne kanskje bli sett på som elitebønder i noen samfunn mens i andre samfunn kunne disse vervene gå på rundgang. I en tingstue satt det gjerne mellom 6-12 lagrettemenn, det kom an på hvor alvorlig saken var. I tillegg til lagrettemenne var det ofte en edsvoren skriver(sorenskriver). Denne sorenskriveren var i utgangspunktet bare en sekretær for lagrettemenne og skulle føre inn dommer og alt annet som ble tatt opp på tinget i i rettsprotokollen som ofte blir kalt tingboka. Denne situasjonen skulle endre seg utover 1600-tallet. Da ble nemlig sorenskriveren mer og mer viktig og fikk en mye mer fremtredende rolle i bygdetinget. Han gikk i fra å være en sekretær til å bli en dommer til faktisk å ende opp som enedommer, riktig nok med noen unntak. Han skulle blant annet ikke være ene dommer i livs-og æressaker og i odelssaker. Dette fikk selvfølgelig følger for lagrettemenene som paralelt mistet noe av sin anseelse og påvirkningskraft. Mye av grunnen til at dette skjedde var at det utover på 1600-tallet ble satt høyere krav til kunnskap og erfaring, samt stabilitet. Når det var vekslende hvem som satt med vervet/tittelen som lagrettemann er det klart sorenskriveren bygger seg opp en fordel ved at han er permanent.

15. Merkantilisme er det vi kan kalle det norske samfunnet på 1500-1600-tallet. I et merkantilistisk samfunn er det sterke forskjeller på folk og det deles ut privilegier i fra øverste hold. Samfunnet består ofte av forskjellige stender som er ordnet i et hierarkisk system. Øverst er kongen(i et monarki) og etter han følger adel og borgerskap før man kommer ned til bøndene. I noen samfunn var det også underklasser innenfor de forskjellige i stendene. En av stendene kommer ofte i en spesiell situasjon i forhold til kongen. I Norge var det ofte slik at det ble gitt ut privilegier og da spesielt innenfor trelasthandelen. Her hadde opprinnelig bøndene gode forhold og det skapte god inntjening. Dette merket borgerskapet og staten. I Norge hadde vi ingen adel av betydning men det er under den merkantilistiske perioden vi får et sterkt voksende borgerskap. Borgerskapet fikk privilegier blant annet til å drive innenfor trelasthandelen. Det begynte litt beskjedent men det ble til et meget omfattende system på slutten. Bant privilegiene som ble gitt var sagbruksprivilegiene som gav borgerskapet enerett til å drive med trelasthandel og sagbruksprivilegiene. Sistnevnte er den største inngripen i norsk næringsliv i fredstid og resulterte i en halvering i antall sager og i produksjonen. Grunnen til at det ble slik var at staten ville unngå avskoging og fallende priser i markedet. På denne tiden ble det også gitt ut privilegier til byer som fikk status som kjøpstad. Disse stedene fikk privilegier til å drive på med trelasthandel med utlandet. Det var kun disse byene som kunne være en del av markedet og resten av byene/tettstedene som ikke hadde fått slike privilegier måtte derfor innom kjøpstaden for å f.eks. fortolle og sende varer. Etterhvert fikk vi også en annen type privilegie som ble kalt ladested. Her ble det gitt privilegier til å laste skipene, men det var ikke en fullgod kjøpstad med alt det førte med seg. Kristiansand var på den tiden en kjøpstad mens tettstene rundt som f.eks. Arendal var et ladested. Ved opprettelsen av Kristiansand i 1641 fulgte det med mange privilegier som hadde merkantilistiske trekk. Men; selv om det var mange privilegier og retningslinjer, ble de etterfulgt? Svaret her er vel kanskje nei. De fleste bønder fikk i lengre tid fortsette slik de gjorde før privilegiene ble innført. Mye av grunnen til dette er at det ble så omfattende at det var vanskelig for myndighetene å føre kontroll. I tillegg var det en periode så gode penger i trelasthandelen at bøndene ikke tapte noe på å få ei bot for ulovlig handel.